

Gemeente van Christus,

“Van wie ben jij er één?” Zeker in een dorp wordt die vraag nog wel eens gesteld, als je wat meer wilt weten over wie of hoe iemand is. Je kunt diegene dan meteen een beetje plaatsnemen. Alhoewel daar natuurlijk gevaarlijke kanten aan zitten: voordat je het weet, heb je iemand al in een bepaald hokje gezet. Meestal is dat hokje dan niet echt positief.

Van wie is Jézus er eigenlijk een? De vier evangelisten geven daar op hun eigen wijze antwoord op. Bij Johannes lijkt Jezus regelrecht uit de hemel te komen, aan God gelijk zo ongeveer.

Mattheüs kiest in zekere zin juist voor een heel aardse benadering.

Als je wat zicht wilt krijgen op wie dat bijzondere kind is, wiens geboorte we straks weer gaan vieren, dan moet je beginnen met te kijken naar zijn voorgeslacht.

En dus steekt deze evangelist van wal met een eeuwenlange lijst van voorouders, die begint bij Abraham, de vader der gelovigen. De man die op weg ging, een onzekere toekomst tegemoet, omdat hij een stem had gehoord die hem influisterde dat er - alhoewel het hem in materieel opzicht aan niets ontbrak - méér moest zijn in het leven dat hij tot dan toe had ervaren.

In 3x14 generaties – van Abraham tot David, van David tot de Ballingschap, van de ballingschap tot Jezus -komt Mattheüs uiteindelijk uit bij Jezus van Nazareth.

Twee dingen vallen op, in die geslachtslijst: er komen vier vrouwen in voor. En van het overgrote deel van al die voorouders van Jezus is ons niets bekend. Het waren heel gewone mensen, mensen zoals wij, die blijkbaar op een of andere wijze in en door hun leven iets hebben bijgedragen aan de komst van de Messias. Aan het aanbreken van het Messiaans rijk, het koninkrijk van God, hier op aarde.

Daarmee wordt onze kijk op Jezus meteen van begin af aan bijgestuurd: als je iets wilt weten van wie Jezus is, dan moet je je blik niet meteen “omhoog” richten, omdat hij immers “van alzo hoge, van al zo veer” is gekomen. Maar moet je beginnen met te kijken naar het gewone leven, naar mensen zoals wij. Naar de keuzen die mensen gemaakt hebben. Naar wat hen tot die keuzen heeft gebracht. Door welke krachten en gevoelens ze zich hebben laten leiden.

Zo kijken we vanochtend naar het leven van Ruth. En in het directe verlengde daarvan ook naar dat Naomi en Boaz. Omdat die drie onlosmakelijk met elkaar verstrengeld zijn geraakt.

De meesten van ons zullen het verhaal van Ruth wel kennen. Maar voor de zekerheid toch heel kort wat er aan onze lezing, die aan het eind van dit kleine bijbelboekje staat, vooraf is gegaan. Want daar zit een rode draad in. Een bepaald motief, dat in Ruth tot volle ontplooiing komt.

In de tijd van de Richters heerst er hongersnood in Israël, ook in Bethlehem (dat “broodhuis” betekent). Daar woont Naomi met haar man Elimelech en hun beide zonen Machlon en Kiljon. Noodgedwongen besluiten ze hun heil elders te zoeken. Het is van alle tijden.

Ze gaan naar Moab, vanouds een van de aartsvijanden van Israël. Volgens de Thora moest men zich verre houden van contacten met dit volk. En het was al helemaal uit den boze om je zonen of dochters te laten trouwen met iemand uit Moab.

Dat speelt allemaal onuitgesproken op de achtergrond mee, als de schrijver van Ruth ons vertelt dat beide zonen van Naomi trouwen met een Moabitisch meisje.

Nood breekt wet, zou je kunnen zeggen. Nood breekt Wet, als het gaat om het besluit om naar Moab te reizen en daar hopelijk een nieuw bestaan op te bouwen. **Liefde breekt wet**, zou je kunnen zeggen, als het gaat om de keuze van die twee jongens voor een meisje uit Moab. Ja,- dat speelt denk ik een wezenlijke rol, dat is de rode draad in dit verhaal van Ruth: liefde breekt Wet!

Door de keuzen die mensen in het leven van alledag uit liefde maken, werken ze onbewust mee aan de komst van de Messias.

Later in dit verhaal zie je het opnieuw gebeuren, als Elimelech, Machlon en Kiljon kort na elkaar zijn overleden: Naomi besluit terug te keren naar Bethlehem. Daar staat ze aan de grens, met haar beide schoondichters Orpa en Ruth. Uiteindelijk keert Orpa terug. Maar Ruth besluit mee te gaan met haar schoonmoeder. In de wetenschap dat haar in Bethlehem weinig goeds te wachten zal staan, als Moabitische. Bovendien heeft Naomi, die zichzelf nu Mara, de bittere, noemt, daar als kinderloze weduwe geen enkele sociale status meer. Wie zal er voor hen zorgen? Wat voor toekomst zal hen te wachten staan?

In het Hebreeuws wordt er van Ruth gezegd dat ze “chajil” is. Dat betekent zoveel als: sterk, krachtig, kloek. Dat is ze inderdaad. En daarnaast is ze bovenal trouw, in haar liefdevolle toewijding aan Mara/Naomi. Het zijn precies deze eigenschappen waar het in dit kleine, zeer menselijke verhaal om draait. Je ziet ze daar staan aan de grens: “Jouw volk is mijn volk, Naomi. En jouw God zal mijn God zijn.” En zo vervlechten deze twee vrouwen hun levens met elkaar. Een moedige keuze, die ingaat tegen meerdere religieuze voorschriften in die tijd. Liefde breekt Wet.

Er volgen nog twee van die kantelpunten, van die wezenlijke keuze-momenten, waar het niet alleen in dit verhaal om draait, maar die tegelijk als scharnierpunten de komst van de Messias helpen voorbereiden. Mara vertelt Ruth dat ze naar Boaz moet gaan. Hij is een welgestelde, maar verre verwant van haar. Ruth gaat aren lezen op een van zijn akkers. Hij merkt haar direct op: ze werkt vlijtiger dan alle anderen. En het is een prachtige, fiere, maar ook, zoals hij al snel gewaarwordt, Moabitische vrouw. Boaz hoort via via het hele verhaal over wat Naomi is overkomen. En hoe Ruth zich over deze oude, door het leven geslagen vrouw heeft ontfermd. Dan, na de oogst, zegt Naomi tegen Ruth dat ze 's nachts naar Boaz moet gaan: “Hij zal gaan slapen op de dorsvloer. Laat niemand het zien dat je naar hem toegaat en leg je bij hem neer.

En zo geschiedde.....

Ruth riskeert nogal wat door zo naar Boaz toe te gaan. Ze zet haar eer op het spel. Boaz op zijn beurt ook, trouwens. Want hier dreigt de Wet zelfs op twee manieren tegelijk te worden gebroken: een Israëliet zal geen gemeenschap hebben met een Moabitische. En seks voor het huwelijk is taboe. Boaz zet zijn goede naam en reputatie in Bethlehem en omstreken op het spel. Wat hem niet belet om toe te geven aan de zoete verleiding, waar Ruth hem aan blootstelt. Ruth gaat hier over meerdere grenzen tegelijk. Grensoverschrijdend gedrag, maar dan in positieve zin, zou je kunnen zeggen. Want wat hier gebeurt, gebeurt uit liefde. Het is liefde voor Boaz die Ruth tot haar daad brengt. En het is liefde voor Ruth die hem eraan doet toegeven.

In het hele verhaal is God bijna totaal afwezig. Hij wordt maar 1x genoemd en dat bijna terloops: “De Heer liet haar zwanger worden en ze baarde een zoon (4:13b). Daar klinkt, zeker als je weet dat het in Bethlehem is, al iets van Kerst in door.

Maar het verhaal draait om keuzen die gewone mensen in het leven van alledag maken. En hier zijn dat nagenoeg allemaal keuzen die tégen de Wet, de Thora ingaan. Dat wil zeggen: tegen de letter van de Wet. Niet tegen de geest ervan. En het zijn die keuzen die meehelpen de weg van de Messias te bereiden.

De Nederlandse theoloog Miskotte noemde zijn boek over Ruth heel toepasselijk: “Het gewone leven.” In tegenstelling tot veel andere bijbelboeken, zegt Miskotte, gebeurt er in dit verhaal helemaal niets wonderbaarlijks (Wat een verademing, nietwaar?): God spreekt niet. God grijpt niet in. Het gaat over mensen als wij die hun weg met vallen en opstaan in het leven proberen te vinden.

Een leven dat getekend kan worden door verlies en verdriet en uitzichtsloosheid.

Een onzeker bestaan waarin de een kiest voor veiligheid (Orpa) en de ander voor een ongewisse toekomst. Waarin de een zich uiteindelijk laat leiden door eigenbelang en de ander zich overgeeft aan liefdevolle zorg en toewijding aan een ander.

Waarin sommige mensen zich laten leiden door wat hun hart hen ingeeft: aan liefde, mededogen, trouw. En zó daarmee soms tegen maatschappelijke en godsdienstige conventies en - regels in durven gaan.

En juist dáárin, zegt Miskotte, in die weg die mensen gaan, “krijgt Gods toewending naar mensen gestalte.” In wat moderner Nederlands: juist in ons gewone leven, in de weg die wij gaan, in de keuzen die wij maken als we ons laten leiden door liefde, trouw aan een ander, - juist dáár krijgt God gestalte in het hier en nu.

Het deed me weer eens denken aan een boek dat ik hier al vaker heb genoemd, van de Amerikaanse theologe Catherine Keller: “Cloud of the impossible” – De Wolk van het Onmogelijke.

Wie of Wat wij “God” noemen, ontwikkelt zich als het ware in en door de keuzen die wij maken, zegt Keller. En uit die eindeloze wolk van mogelijkheden, al die ontelbaar vele vormen van actie en interactie tussen mensen, ontstaan soms dingen die je voor onmogelijk had gehouden.

Daarin “ontvouwt” zich dan iets van God (typische term voor Keller).

Dat is een modern Godsbeeld dat nogal afwijkt van de meer traditionele beelden van God: als een Vader in de hemel, die van daaruit alles ziet en hoort en die van daaruit spreekt en ingrijpt, soms dan toch. En alleen maar heel lang geleden, in sommige bijbelverhalen, zo lijkt het).

Maar ik geloof dat je dit oeroude verhaal van Ruth kunt lezen als een prachtige illustratie van precies dit moderne beeld van God: een God die zich ontvouwt in het gewone leven, in woorden en daden, voortgekomen uit Liefde en Trouw.

Waar mensen elkaar liefhebben, “hun vleugels over een ander uitspreiden”, om maar eens een poëtisch beeld uit Ruth te gebruiken. Waar mensen zich over elkaar ontfermen, daar is God zelf in het spel. “Ubi caritas en amor, ubi caritas Deus ibi est”, aldus misschien wel het bekendste Taizélied: daar waar ontferming en liefde zijn, daar is God.

Het verhaal ermee dat Ruth van Mara (de bittere) weer Naomi (de lieflijke, het Lentekind) maakt.

Daar zit de trotse beppe, met haar onverwachte beppersizzer op schoot. Een waar Godswonder dat ze dit nog mag meemaken, toch? En ónmogelijke mogelijkheid (zou Keller zeggen). En toch... zie hoe toekomst zich opent als Liefde en Mededogen de Wet breken.....

De buurvrouwen staan om Naomi heen en verheugen zich mét haar: “Je schoondochter, die jou zó liefheeft, is meer waard dan zeven zonen, Naomi!”. Ook de buurvrouwen geven zich over aan grensoverschrijdend gedrag met deze ongekende waardering voor een Moabitsiche vrouw, die in hun midden is komen wonen.

En ze noemen dit pasgeboren “kind te Bethlehem”: Obed. “Hij die dient”, betekent dat.

Door deze naam wijst hij vooruit naar dat andere kind dat hier in Bethlehem geboren zal worden.

Een onverwacht, beetje sjofel koningskind, dat niet zal komen om te heersen, maar om te dienen, zoals we vorige week nog hebben gehoord.

Een mens als wij. Maar wel kloek en krachtig, en vol liefdevolle aandacht voor de mensen om hem heen. Een jongeman die keer op keer de letter van de Wet zal breken.....uit liefde. En die daarmee liet zien wat er allemaal mogelijk is, als je dat aandurft: hoe ónmogelijke mogelijkheden werkelijkheid kunnen worden:

als Liefde de Wet breekt amen.